

Kapitola 17

Hospodářský rozměr české zahraniční politiky: Důležitý nástroj boje s hospodářskou krizí

Jan Hřích

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2009 představuje z hlediska vývoje české – a do velké míry i globální – ekonomiky v jistém smyslu zrcadlový obraz vývoje roku 2008. Rok 2008 začínal ještě v duchu převažujícího optimismu a příznaky vážné hospodářské krize se začaly postupně dostavovat až během podzimu, rok následující začínal v ovzduší výrazné ekonomické deprese a pesimismu, pokud jde o hloubku a dobu trvání této krize, avšak během jeho druhého pololetí se začaly postupně množit náznaky obratu k lepšímu, který by snad mohl nastat již v roce 2010. Koncem října např. české ministerstvo financí predikuje na rok 2010 růst HDP o 0,3 %.¹ Počátkem listopadu 2009 potom ČNB přichází s odhadem, že růst české ekonomiky v roce 2010 by mohl dokonce činit 1,4 %.² Výše uvedené přitom platí, jak pokud jde o světovou ekonomiku, tak ve vztahu k ekonomice České republiky, která ani v rámci světovém, ani v rámci evropském rozhodně nepatří k těm nejhůře zasaženým.

Žádné, byť sebevěrohodnější prognózy pozitivního ekonomického obratu v roce 2010 však samozřejmě nemohou nic změnit na skutečnosti, že rok 2009 jako celek byl pro české hospodářství zcela jednoznačně nejméně úspěšný za celou dobu samostatné existence ČR. Odhady z posledních měsíců roku 2009 se přitom zdají naznačovat, že absolutní pokles, který tato ekonomika v uvedeném roce zaznamená, bude

spíše výraznější, než předpovídaly prognózy z podzimu 2008. Mezinárodní měnový fond (MMF) např. ještě v září 2009 zhoršil odhad vývoje české ekonomiky v uvedeném roce z očekávaného poklesu o 3,5 % na pokles o 4,3 %, avšak na rok 2010 již prorokuje růst o 1,3 %.³ Podle předběžných údajů ČSÚ z března 2010 tento pokles nakonec činil 4,1 % (viz tabulku 1). V této souvislosti je třeba si uvědomit, že každé možné ekonomické oživení v roce 2010 bude poměřováno vzhledem k mimořádně nepříznivým výsledkům roku předcházejícího, což znamená, že absolutní výše úhrnné produkce tohoto roku stejně zůstane nejen hluboko pod úrovní roku 2007, který byl pro českou ekonomiku posledním z řady mimořádně úspěšných, ale též pod úrovní roku 2008.

Lze říci, že českou ekonomiku v roce 2009 „podržel“ a uchránil od ještě horších komplikací vývoj její obchodní bilance, která – při měsíčním sledování – vykazovala po celý rok poměrně výrazné přebytky (počínaje březnem dokonce vyšší než v roce 2008!), byť za cenu absolutních meziročních poklesů obou složek této bilance (viz tabulku 2). Pád obchodní, potažmo celé platební bilance do výrazného deficitu by však za daných okolností mohl situaci dále vážně zkomplikovat a popř. vést až k měnové krizi obdobně jako na jaře 1997. I když se tedy nepodařilo zabránit absolutnímu poklesu objemu vývozu, přece jen se tento pokles podařilo udržet v takových mezích, aby export dokázal bez problémů a s přebytkem krýt dovozní potřeby české ekonomiky. Tento vývoj je možno označit za překvapivě pozitivní zejména s ohledem na „studenou sprchu“, kterou představoval vývoj obchodní bilance v posledním čtvrtletí 2008, kdy tato bilance v říjnu náhle po mnoha měsících upadla do deficitu, který trval až do konce roku, byť celoroční údaje skončily v bezpečném plusu. Dramatické zhoršení obchodní bilance bylo přitom na podzim roku 2008 chápáno jako jeden z nejsignifikantnějších a nejvarovnějších příznaků nástupu krize. V této souvislosti lze vyslovit domněnku, že na překvapivě příznivém vývoji obchodní bilance během roku 2009 mají s velkou pravděpodobností podíl rovněž opatření, která česká vláda přijala na podzim 2008 v zájmu posílení finanční podpory vývozu.⁴

Zároveň je však třeba zcela jednoznačně říci, že v úhrnu vcelku optimistické tóny ze závěru roku 2009 rozhodně neznamenají, že by z obzoru již nadobro zmizely všechny temné stíny a otazníky ohledně možných budoucích vývojových scénářů světové ekonomiky, jež se ve veřejném diskurzu dosti hojně objevovaly v době nástupu současné hospodářské krize a jež často hovořily o tom, že tato krize by mohla být velmi dlouhá a hluboká a její celkové sociálněekonomické důsledky dramatické a ve svých důsledcích nepředvídatelné. Postupné obnovování důvěry na světových trzích je totiž v každém případě ještě velmi křehké a potenciálně labilní. Ohrozit by je tak mohla prakticky každá významnější nepříznivá zpráva širšího dosahu.

Pro celý rok 2009 byla přitom opět typická značná volatilita ekonomických předpovědí, avšak v opačném gardu, než tomu bylo v roce 2008. Nejvíce pesimismu bylo možno zaznamenat zhruba během prvního kvartálu uvedeného roku, ale v dalších měsících se začaly obrysy možného dalšího vývoje pozvolna projasňovat. Souběžně s tím se ovšem dále prosazovaly některé negativní průvodní jevy aktuálně probíhajícího ekonomického poklesu, především pozvolný růst nezaměstnanosti a snižování počtu volných pracovních míst, nabízených úřady práce.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA, UDÁLOSTI

Jednou z bezprostředních reakcí pravostředové vlády premiéra M. Topolánka na množící se příznaky hospodářské krize na podzim 2008 bylo finanční posílení některých instrumentů ekonomické diplomacie (ED), které si kladlo za cíl podpořit ve výrazně zhoršených vnějších podmínkách český export, jenž představuje důležitou součást HDP a kritickou podmínku udržitelného vývoje vnější bilance ČR. Koncem listopadu 2008 tak vláda přichází s určitým souhrnem opatření, jejichž podstatnou součástí tvoří rozšíření možností přístupu firem, realizujících vývoz z ČR k různým formám státem podpořeného exportního financování a pojištění vývozních operací, realizovaných prostřednictvím státních akciových společností ČEB a EGAP. Proto mj. došlo k rozšíření úvěrového rámce ČEB o jednu miliardu Kč a rozšíření pojistné kapacity EGAP.⁵ V podmínkách velmi omezených možností zvýšit příliv peněz do ekonomiky v době krize v důsledku značně komplikované situace veřejných financí v ČR byla opatření tohoto druhu společně s určitými investicemi do veřejné infrastruktury tehdejší vládou vyhodnocena jako nejefektivnější možné využití striktně limitovaných veřejných prostředků. Akcentování uvedených opatření pravostředové vlády je také možno považovat za definitivní uznání velmi důležité a nezastupitelné role ED v rámci hospodářské politiky státu a upuštění od snah o nějaké dramatické zásahy do její institucionální struktury, které by vedly k omezení její účinnosti. S podobnými snahami byla před volbami v roce 2006 spojována nejsilnější strana vládní koalice – ODS, na jejíž popud byl mj. vypracován materiál občanského sdružení Becario, který drastické zásady do institucionální struktury ED navrhoval.⁶

Váha, kterou vláda v době krize přikládá politice podpory vnějších ekonomických vztahů (VEV), byla tehdejším premiérem Topolánkem znovu potvrzena, mj. na reprezentativní konferenci *Exportní politika ČR* pořádané 20. 1. 2009 na půdě Senátu Parlamentu ČR. Premiér zde prohlásil, že „*stát ... více podpoří české exportéry, kteří kvůli globální finanční krizi přicházejí na svých tradičních vývozních trzích v západní Evropě o zakázky*“,⁷ a to především prostřednictvím státních akciových společností ČEB a EGAP. Hodnota prostředků, které vláda vloží do těchto opatření, by měla činit zhruba 2,9 mld. Kč.⁸

Na svém 7. zasedání 16. 2. 2009 se vláda mj. zabývala dosti komplexně pojatým *Národním protikrizovým plánem vlády* (NPPV), jenž vychází z podkladů připravených Národní ekonomickou radou vlády (NERV), a jednomyslně ho přijala.⁹ Jednotlivá opatření tohoto plánu „*akcentují podporu exportu jako klíčové složky tvorby HDP a prioritních oblastí vlády, tj. podpora výzkumu a vývoje a investice do dopravní infrastruktury, které představují nutné podmínky dlouhodobého růstu*“.¹⁰ Plán, který je samozřejmě do určité míry ovlivněn ideologickým zaměřením vlády, která ho přijala, programově odmítá stimulaci domácí poptávky, neboť „*jakákoli forma rozhazování peněz občanům v malé otevřené ekonomice, kde téměř 80 procent útraty končí v zahraničí, je jen vyhadzováním peněz*“.¹¹ O NPPV podal předseda vlády 18. 2. 2009 informaci Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Ta ho vzala na vědomí svým usnesením č. 1092 20. 2. 2009.¹²

Protikrizový plán se tedy zcela jednoznačně hlásí k opatřením, majícím za cíl zintenzivnit podporu VEV, která Topolánkova vláda přijala jako první reakci na přicházející krizi již během podzimu 2008. Jsou zde proto rekapitulovány kroky podniknuté již v závěru uvedeného roku, jako je navýšení základního kapitálu ČEB až o 2 mil. Kč, a to v několika fázích.¹³ Aktivita banky by se přitom měly zaměřit na perspektivní východní trhy, které by prý podle prognózy MMF měly být důsledky hospodářské krize postiženy daleko méně než státy EU: „*Jedná se o Ruskou federaci, Čínu, Vietnam, země bývalého SNS a další východní státy.*“¹⁴ ČEB by se dále měla v mnohem větší míře než dosud zaměřit na podporu exportních aktivit malých a středních podniků (MSP), a to mj. i nabídkou nového produktu, který by zahrnul subdodavatele velkých exportérů ze sektoru MSP.¹⁵

Do této skupiny patří rovněž opatření postupně realizovaná společností EGAP, jako je zvýšení pojistného krytí akreditivů z 80 % na 95 %, a dále zlevnění pojištění a snížení jeho administrativní náročnosti. Tato opatření jsou přitom zaměřena do velké míry na MSP, kterým mají ulehčit přímý vstup do exportních aktivit.¹⁶

Protikrizový plán obsahuje rovněž jeden legislativní záměr vlády v oblasti finanční podpory vývozu, kterým je novelizace zákona č. 58/1995 Sb. o pojišťování a financování vývozu se státní podporou. Návrh novely uvedeného zákona (a doprovodné novely zákona č. 166/1993, Sb. o Nejvyšším kontrolním úřadu) byl projednán a schválen vládou na její 16. schůzi 27. 4. 2009.¹⁷ Schválená novela umožňuje, „*aby státem podporované úvěrování vývozu poskytovaly i komerční banky prostřednictvím tzv. mechanismu vyrovnávání úrokových sazeb.*“¹⁸ Toto opatření má výrazně zvýšit teritoriální dostupnost uvedené služby. Novela také přechází od filozofie podpory vývozu zboží českého původu k filozofii podpory vývozu v českém národním zájmu. Podpora může být nově poskytována i zahraničním společnostem, pokud jsou ovládány českým kapitálem. Má rovněž umožnit „*poskytování předexportních úvěrů na financování vývozu výsledků vědy a výzkumu.*“¹⁹

Výše uvedená zákonná úprava byla ve zkrácené legislativní proceduře schválena Poslaneckou sněmovnou 10. června a Senátem 22. 7. 2009. Prezident republiky potom završil schvalovací proceduru svým podpisem 14. srpna.

Součástí NPPV jsou rovněž opatření, mající za cíl podpořit návraty cizinců, kteří do ČR přijeli kvůli zaměstnání a ocitli se zde v důsledku krize bez práce (viz tzv. program dobrovolných návratů). V případě nutnosti se ovšem nevyhýbá ani realizaci návratů nucených, pokud k nim bude existovat zákonný důvod. Tento postup vůči cizincům, pobývajícím v ČR, má být doplněn prevencí v podobě restrikcí při vydávání českých víz jistým skupinám žadatelů usilujících o uplatnění na českém pracovním trhu, která mají omezit příliv potenciálních nezaměstnaných: „*Pro zajištění bezpečnostní situace Česká republika omezí příliv nových zahraničních pracovníků. Základním opatřením v této souvislosti bude pozastavení vydávání víz za vybranými účely.*“²⁰

Nehledě na výše uvedený náznak určité restriktice vůči neselektivnímu přílivu zahraničních pracovníků, hodlá ČR i nadále aktivně podporovat příliv vysoce kvalifikované pracovní síly pomocí projektu *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*, zahájeného v roce 2001. Pravidelnou roční zprávou o realizaci uvedeného projektu se vláda zabývala 29. 9. 2009 a rozhodla o určitém uvolnění podmínek vstupu zahra-

ničních zájemců do projektu (na rok 2010 byla pro příliv těchto pracovníků ze zahraničí stanovena kvóta ve výši tisíc osob).²¹ Bez ohledu na snahu vlády zmírnit důsledky krize pro český pracovní trh prostřednictvím určitých vízových restrikcí je však zřejmé, že z dlouhodobého hlediska představuje příliv osob v produktivním věku ze zahraničí, a to i těch relativně méně kvalifikovaných, pro ČR životní nutnost, a to jak pro nepříznivou věkovou strukturu obyvatelstva, tak pro nedostatečný zájem o některá povolání.

Finanční podpora vývozu prostřednictvím poskytování exportních úvěrů a pojištění se státní účastí byly jako každoročně projednávány na půdě Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny. Stalo se tak na jeho 47. schůzi 11. 11. 2009. Ve zprávě o činnosti ČEB, se kterou vystoupil náměstek generálního ředitele banky ing. Kubišta, bylo konstatováno, že za první pololetí 2009 došlo oproti minulému roku k výraznému (zhruba padesátiprocentnímu) nárůstu zájmu exportujících podniků o služby této instituce, což je způsobeno zejména omezováním úvěrové angažovanosti bank v podmínkách hospodářské krize.²² Zhruba 30 % poskytnuté podpory přitom míří k MSP.

Velký nárůst poptávky po jejich službách zaznamenala rovněž společnost EGAP. Šlo přitom zejména o pojišťování vývozu velkých investičních celků.²³ O tom, že ani oblast finanční podpory vývozu neleží zcela mimo politicko-ideologické vidění světa, přesvědčil opět – podobně jako v minulém roce při projednávání obdobných materiálů, kdy požadoval dokonce zrušení ČEB²⁴ – poslanec ODS Zdeněk Prosek, když EGAP kritizoval za to, že údajně věnuje pozornost pouze velkým firmám, které vyvažují investiční celky do Ruska.²⁵

Česká republika rozhodně nepatří mezi několik států, kterým se podařilo důsledkům světové hospodářské krize takřka vyhnout. Na druhou stranu ji ovšem také nelze v žádném případě řadit mezi nejvíce postižené státy. V tomto svém postavení si naše země uvědomuje svou míru globální odpovědnosti a snaží se dle svých možností pomáhat při odstraňování následků krize. Mezi konkrétní opatření v této oblasti, která byla podniknuta během roku 2009, patří mj. poskytnutí vládou garantovaného oficiálního úvěru Lotyšsku, které v globálním měřítku patří mezi země, jež byly uvedenou ekonomickou krizí postiženy nejméně (výše tohoto úvěru dosud nebyla zveřejněna).²⁶ Podle prognózy MMF ze září 2009 by měl pokles HDP Lotyšska za uvedený rok činit 18 % a pokračovat rovněž v roce 2010.²⁷ Náleží sem ovšem rovněž půjčka Mezinárodnímu měnovému fondu na boj s krizí ve výši 1,03 mld. EUR s dobou splatnosti pět let.²⁸ Zdrojem pro poskytnutí půjčky byly devizové rezervy ČNB. Jde o součást částky 75 mld. EUR, o jejímž poskytnutí MMF rozhodl summit EU v březnu 2009.²⁹ Důsledkem uvedené finanční operace bude navýšení členské kvóty ČR u MMF, a tím pádem i velikosti jejího hlasu při rozhodování fondu z 0,38 % na 0,42 %.³⁰

Podobně jako v letech minulých pokračovala ČR rovněž v průběhu roku 2009 v rozšiřování mnohotvárné mezinárodní smluvní báze, mající podpořit plynulý a teritoriálně pokud možno diverzifikovaný rozvíjení VEV. Patří sem především dvoustranné dohody o podpoře a vzájemné ochraně investic. Zde během roku 2009 probíhal poměrně komplikovaný vývoj, neboť současně docházelo jak k uzavírání nových smluv tohoto typu (např. s Kanadou a s Tureckem u příležitosti vrcholných státních

návštěv),³¹ tak ke změnám existující smluvní úpravy (ke změně došlo např. u dohody s KLDR, Jordánskem, Makedonií a rovněž s Kazachstánem).³² V případě některých členských států EU potom dokonce k vypovídání dohod tohoto typu, neboť jejich existence není nutná, protože vysoký standard ochrany investic zde garantují příslušné normy evropského práva (vypovězena tak byla dohoda s Dánskem).³³

O vypovídání uvedených dohod, uzavřených v minulosti se státy EU, rozhodla vláda svým usnesením č. 853 z 9. 7. 2008 a č. 1529 z 1. 12. 2008.³⁴ Ve vztahu k uzavírání dohod o podpoře a ochraně investic panuje určitá obezřetnost, jež vyplývá z trpkých zkušeností z minulých let, kdy kvůli některým formulacím ve smlouvách tohoto typu, jež umožňují příliš extenzivní výklad ochrany některých práv, ČR prohrála několik mezinárodních sporů a byla nucena platit miliardové částky. Jejich uzavírání se státy mimo EU však nebylo zastaveno.

Ani přes všechny naléhavé výzvy předních světových státníků, jež zazněly na washingtonském summitu skupiny G20, sdružující ekonomicky nejsilnější státy současného světa v listopadu 2008, aby světové společenství vyvinulo veškeré potřebné úsilí k odblokování katarského kola mnohostranných jednání o liberalizaci světového obchodu, a tím mj. napomohlo k překonání světové hospodářské krize,³⁵ se během roku 2009 nejen nepodařilo tento mimořádně komplikovaný úkol zvládnout, ale k jeho splnění ani nebylo vynaloženo příliš velké úsilí. Záhy se totiž ukázalo, že v situaci hluboké celosvětové hospodářské krize neexistují podmínky k tomu, aby byly nalezeny žádoucí kompromisy v těch bodech vyjednávací agendy, které se nepodařilo vyřešit ani za příznivé ekonomické situace. 30. 11.–2. 12. 2009 se sice v Ženevě uskutečnila sedmá ministerská konference WTO, která však „...na rozdíl od předcházejících konferencí nebyla primárně věnována multilaterálnímu obchodnímu jednání“.³⁶ Na konferenci tedy šlo spíše jen o všeobecnou výměnu názorů členských zemí na to, jaké podmínky je třeba splnit, aby se vytvořilo klima příznivé pro znovuoživení multilaterálních rozhovorů, které by záhy opět neuvízly na mrtvém bodě. ČR přes všechny peripetie, s kterými je tento vývoj spojen, stále zůstává přesvědčeným zastáncem další liberalizace světového obchodu na bázi multilaterálních jednání v rámci WTO. Vedoucí české delegace, náměstek ministra průmyslu a obchodu Martin Tlapa ve svém příspěvku, v kterém především vyjádřil plnou loajalitu ČR vůči pozici EU, definované Evropskou komisí, mj. varoval před důsledky některých protekcionisticky zaměřených opatření, přijatých v době hospodářské krize, v zájmu fungování světového obchodního systému a vyzval k urychlenému dokončení katarského kola mnohostranných rozhovorů. Jedním z hlavních poučení ze současné krize by podle něho mělo být posílení funkčnosti institucionálního rámce světového obchodního systému.³⁷

Po většinu období, jež nás dělí od rozdělení bývalého Československa, můžeme bez nadsázky hovořit o velmi těsných a z hlediska obvyklé mezinárodní praxe nadstandardních vztazích mezi oběma nástupnickými státy, které dále pokračují i po současném vstupu obou států do EU. Jedním z posledních konkrétních výrazů nadstandardnosti těchto vztahů a mimořádné vzájemné důvěry, která z nich plyne, se stala vzájemná dohoda o společném zastupování v MMF a Světové bance, která byla podepsána ministry financí a guvernéry centrálních bank České a Slovenské republiky 26. 4. 2009 ve Washingtonu při příležitosti jarního zasedání obou těchto nejvýznam-

nějších světových finančních institucí. Dohoda vstoupila v platnost 1. 7. 2009, a to prozatím na dobu čtyř let. Její praktickou motivací byla především snaha ušetřit finanční prostředky. V MMF hájí od té doby zájmy obou států slovenský reprezentant Marek Jakoby, ve Světové bance zástupce ČR Pavel Frelich.³⁸

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Koncem roku 2008 byla Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR (MPO) vypracována a na počátku nového roku předložena průběžná zpráva o plnění Exportní strategie ČR pro období 2006–2010.³⁹ Tento materiál byl vzat vládou ČR na vědomí na její první schůzi v roce 2009 – 5. 1. 2009.

Uvedený dokument hodnotí, a to převážně pozitivně, výsledky dosažené na poli proexportní politiky ČR. Jsou zde rovněž rekapitulovány některé kroky vlády, které v druhém pololetí 2008 podnikla, aby čelila množícím se příznakům krize (viz zvýšení kapitálové síly ČEB a pojistné kapacity EGAP). Přichází dále s návrhem, aby po úspěšném završení procesu sloučení služeb zahraničních kanceláří CzechTradu a CzechInvestu v konkrétních teritoriích, ke kterému v roce 2008 došlo, proběhl podobný proces rovněž v centrálních obou agenturách v ČR.⁴⁰ Tento krok má „...podpořit synergie, které existují v oblasti podpory exportu a investic“.⁴¹ Záměr tedy v žádném případě není primárně zdůvodňován potřebou ušetřit finanční prostředky, ale snahou zkvalitnit fungování celého systému. Z formulace, použité v dokumentu, ovšem zcela jednoznačně neplyne, zda jeho autoři mají na mysli úplné organizační sloučení obou dosud samostatných příspěvkových organizací MPO, nebo zda jim jde pouze o umístění jejich ústředí na jednu adresu, jak tomu dosud bylo u jejich zahraničních kanceláří. Není zde rovněž uveden žádný přesnější časový horizont, kdy by uvedené opatření mělo být realizováno.

Lze říci, že institucionální struktura, realizující podporu VEV, vykazovala v roce 2009 velkou míru stability a funkčnosti, a že vládou, popř. dalšími orgány veřejné moci nebyly podniknuty žádné kroky, které by mohly tuto stabilitu ohrozit. Za dosti pádný důkaz významu, jaký obě vlády, jež během uvedeného roku zemi spravovaly, přisuzovaly ED při překonávání důsledků hospodářské krize, je možno považovat mj. skutečnost, že se v uvedeném období neobjevily žádné návrhy, které by směřovaly k omezování činnosti organizací, tvořících uvedenou strukturu kvůli nutnosti dosažení úspor ve veřejných výdajích, byť tlak vůči veřejné sféře, vyvolaný komplikovanou finanční situací státu, je značný. Ve všech vládních materiálech je přitom opakovně zdůrazňován rozhodující význam vývozu a celého zahraničního obchodu pro českou ekonomiku a její dynamiku a trvale prioritní role jeho podpory v politice vlády.⁴²

Nehledě na všechny známky stability systému jako celku však samozřejmě rovněž v roce 2009 probíhala jeho evoluce, včetně postupného rozšiřování a restrukturalizace sítě zahraničních kanceláří vládní agentury CzechTrade. V říjnu uvedeného roku byla např. otevřena nová kancelář této agentury v největším (a bývalém hlavním) kazašském městě Almaty. Kazachstán, který byl v roce 2009 zařazen mezi tzv. prio-

ritní země z hlediska české proexportní politiky (viz níže), je nejdůležitější středoasijskou zemí a značně perspektivním trhem pro český vývoz, jenž zde v posledních letech zaznamenává velmi dynamický růst.⁴³

V roce 2008 konečně zahájila svou činnost již delší dobu připravovaná Česká rada pro obchod a investice (ČROI), jejíž první zasedání se konalo 25. 6. 2008.⁴⁴ Jde o klíčový poradní a koordinační orgán, sdružující jak zástupce státní správy, tak podnikatelů, který má zajišťovat především úzkou součinnost různých složek zabývajících se ED. Lze říci, že tato nová instituce se v roce 2009 měla „čile k světu“, neboť během uvedeného období zasedala celkem osmkrát (několikrát se těchto zasedání osobně zúčastnil ministr průmyslu a obchodu).

Jedním z konkrétních výstupů z těchto jednání byl návrh na omezení počtu prioritních zemí z hlediska implementace *Exportní strategie České republiky pro období 2006–2010* z dosavadních devatenácti na dvanáct (Brazílie, Čína, Egypt, Indie, Kazachstán, Mexiko, Rusko, Srbsko, Turecko, Ukrajina, USA a Vietnam).⁴⁵ Zároveň by mělo dojít k výraznější koncentraci všech dostupných prostředků podpory vývozu na zbývající země a k prohloubení koordinace aktivit všech složek v těchto teritoriích. Proto se mj. zakládají expertní týmy pro každý jednotlivý prioritní stát složené ze zástupců zainteresovaných resortů, vládních agentur a zástupců podnikatelských svazů.

Posledního zasedání ČROI v roce 2009, které se konalo 5. 11. 2009 (celkově čtrnácté), se osobně zúčastnil ministr průmyslu a obchodu ve vládě Jana Fischera Vladimír Tošovský. Nejdůležitějším bodem programu tohoto zasedání byla pravděpodobně informace o přípravě nové exportní strategie ČR na léta 2011–2015. Toto téma bude zřejmě v příštím roce na pořadu celé řady jednání na různých úrovních, při kterých lze očekávat i poměrně bouřlivé diskuse a výměny názorů mezi nositeli různých zájmů.

Za jedině restriktivní opatření vůči veřejné sféře, které se určitým způsobem dotkne rovněž výkonu ED, je možno považovat na rok 2010 plánované rušení několika zastupitelských úřadů (ZÚ) ČR v zahraničí, motivované úspornými důvody. Na základě rozhodnutí Fischerovy vlády z 15. 10. 2009 by se to mělo týkat velvyslanectví v Angole (Luanda), v Zimbabwe (Harare) a v Kolumbii (Bogotá) a dále generálních konzulátů v kanadském Montrealu, v australském Sydney a v brazilském São Paulu. Toto usnesení by mělo být realizováno k 31. 10. 2010.⁴⁶ Z hlediska možné interference uvedeného opatření s *Exportní strategií ČR na léta 2006–2010* je třeba říci, že žádné z rušených velvyslanectví ČR se nenalézá v tzv. prioritní zemi. V prioritní zemi se však nachází generální konzulát São Paulo. Navržená opatření zároveň znamenají zrušení dvou obchodně ekonomických úseků ZÚ (Bogotá a Sydney). Na generálním konzulátu v São Paulu navíc působí zahraniční kancelář agentury CzechTrade. Výše uvedené rozhodnutí vlády, přijaté bez konzultací s podnikatelskými svazy, bylo podrobeno ostré kritice mj. podnikatelskou veřejností (především rušení generálních konzulátů v São Paulu a v Sydney).⁴⁷ V době, kdy je dokončován tento příspěvek (březen 2010), není ještě úplně jasné, v jakém rozsahu a časovém horizontu bude uvedené usnesení realizováno. Z informací, dostupných na internetové stránce Ministerstva zahraničních věcí ČR, jednoznačně vyplývá pouze to, že generální konzulát v Montrealu bude ve stanoveném termínu zrušen a generální konzulát v São Paulu naopak zrušen nebude.⁴⁸

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Problematika ekonomické dimenze zahraniční politiky a podpory VEV byla během roku 2009 v mediálním prostoru reflektována především v úzkém kontextu s probíhající závažnou hospodářskou krizí. Lze říci, že uvedené aktivity státu jsou chápány jako poměrně významný nástroj pro zmírňování důsledků krize. Tato oblast však rozhodně není předmětem nějakého soustavnějšího a intenzivnějšího veřejného diskurzu, který by směřoval k její podstatě. V informování o ní tedy převládají strážlivé tóny a jistý odstup. Až do pádu Topolánkovy vlády na jaře 2009 byla tato oblast předmětem kritiky od hlavní opoziční strany ČSSD pro údajně nedostatečně intenzivní a efektivní reakce na probíhající hospodářskou krizi. Na druhou stranu však předmětem kritiky rozhodně nebyly záměry vlády zintenzivnit používání některých nástrojů ED, např. podpory vývozu. Z vyjádření představitelů opozice naopak vyplývalo, že by podobné kroky bylo třeba podniknout v mnohem větším rozsahu.⁴⁹ Situace se však změnila po nástupu Fischerova překlenovacího kabinetu, na jehož zformování se podílely obě hlavní politické strany (a rovněž Strana zelených), kdy tradiční diskurz mezi pravíci a levíci přestal mít z celkem pochopitelných důvodů charakter kritiky vlády opozicí a přenesl se do roviny výměny názorů mezi politickými stranami. Nová vláda přitom ve svém poměrně stručném programovém prohlášení (koncipovaném původně pouze na období zhruba půl roku) přejala od předcházející koaliční vlády pravého středu prioritu rozvoje ekonomické diplomacie jako důležité součásti zahraniční politiky.⁵⁰ ED jako jednu z priorit své vlády premiér Fischer znovu potvrdil ve svém projevu před Poslaneckou sněmovnou 21. 10. 2009 u příležitosti rozšíření časového mandátu jeho vlády až do řádných voleb v květnu 2010.⁵¹

Poměrně významným tématem veřejného diskurzu se v roce 2009 stala příprava nové *Exportní strategie ČR na období po roce 2010*, kdy končí platnost té dosavadní. Významný představitel podnikatelských zájmů a předseda Mezinárodní obchodní komory v ČR Jaromír Drábek se o tom např. se značným důrazem zmínil na již zmíněné konferenci *Exportní politika ČR 20. 1. 2009*.⁵² Se stejnou naléhavostí byl tento požadavek ústy představitelů Svazu průmyslu a dopravy znovu zopakován mj. na semináři České podnikatelské reprezentace při EU, který byl součástí doprovodných akcí tradičního zářijového Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně.⁵³

Lze říci, že o nutnosti aktivní podpory VEV státem obecně, a v dobách hospodářské krize zvláště, existuje v rámci politické scény, ale i dalších oblastí veřejného prostoru (např. sociální partneři), dosti široký konsenzus.⁵⁴ Jsou zde pouze určité rozdíly v důzřech. Pro strany pravého středu představuje ED celkem přijatelný doplněk působení tržních sil (který by měl mít především podobu určitých plošně působících finančních instrumentů, usnadňujících podnikům přístup k možnosti pojištění a refinancování exportů), jehož stát může využívat k vytvoření příznivých konkurenčních podmínek pro své domácí exportéry. Naproti tomu pro ČSSD je to vyloženě jeden z úhelných kamenů jejího volebního programu v oblasti hospodářské politiky, který by měl být velmi aktivně využíván mj. v zájmu prohloubení teritoriální diverzifikace českého vývozu a výraznějšího pronikání na dynamicky rostoucí, především asijské

trhy. Důraz je přitom kladen zejména na práci zástupců ČR (obchodních radů a pracovníků vládních agentur) v daném teritoriu.⁵⁵ Celkem do pozadí za této situace ustoupila podrobná koncepční diskuse o tom, jak by měl systém podpory VEV přesně fungovat a které instituce by měl zahrnovat.

ZÁVĚR

Rok 2009 nepochybně vstoupí do dějin především jako období hluboké globální ekonomické krize, která zasáhla celou světovou ekonomiku. Z hlediska jednotlivých zemí však byly její důsledky značně diferencované. Pokud jde o zaznamenaný pokles HDP, je na ČR možno v mezinárodním srovnání pohlížet jako na stát se střední úrovní postižení, zatímco celkové sociálně-ekonomické dopady krize na českou společnost byly zatím spíše tlumené, byť k určitému růstu nezaměstnanosti a poklesu životní úrovně některých skupin obyvatelstva došlo. Přitom již v době okolo poloviny roku se začaly objevovat známky postupného odeznívání krize a možného hospodářského oživení v roce 2010.

Za výše uvedené situace se ED stala významným nástrojem, pomáhajícím zmírňovat důsledky globální ekonomické krize na české ekonomické subjekty postižené především výrazným až dramatickým propadem zahraniční poptávky. Vzhledem k podílu exportu na českém HDP je přitom vazba mezi možnostmi zahraničního odbytu a ekonomickou dynamikou mimořádně silná. Nástroje, jež má ED k dispozici, samozřejmě nedokážou nijak ovlivnit vývoj zahraniční poptávky, avšak je možno jejich pomocí exportní toky teritoriálně více diverzifikovat, a využít tak skutečnosti, že míra poklesu poptávky je na různých světových trzích různá. Pomocí ED, a to především jejich finančních instrumentů, je dále možno zvýšit konkurenceschopnost vývozu (pomocí nabídky lepších platebních podmínek v důsledku výhodnějšího refinancování exportu), a tím si „přisvojit“ větší díl existující zahraniční poptávky. Výsledky zahraničního obchodu ČR za rok 2009 naznačují, že „sázka“ na podporu VEV do značné míry vyšla, neboť jeho bilanci se – i přes absolutní pokles exportu – podařilo udržet v kladných hodnotách a zabránit tak vzniku závažné vnější nerovnováhy, která by mohla důsledky krize na českou ekonomiku výrazně prohloubit. Nic na tom nemění ani skutečnost, že celkem příznivé výsledky českého zahraničního obchodu v roce 2009 byly též ovlivněny některými vnějšími faktory, jako byl příznivý vývoj světových cen dovažovaných komodit a aplikace tzv. šrotovného v zemích, kam směřuje největší část českého exportu (Německo a Slovensko), čímž se ČR vlastně stala určitým „černým pasažérem“ tohoto opatření, neboť sama je sice nezavedla (a ušetřila tím nemalé veřejné prostředky), avšak dokázala čerpat výhody z jeho zavedení v okolních zemích.

Poznámky

- ¹ *Právo*, 30. 10. 2009.
- ² *Právo*, 1. 12. 2009.
- ³ Česká tisková kancelář, 1. 10. 2009.
- ⁴ Kořan, M. a kol. (2009): *Česká zahraniční politika v roce 2008. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 322.
- ⁵ Tamtéž: s. 322 + pozn. 42 a 43.
- ⁶ Kořan, M. a kol. (2008) *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 340.
- ⁷ Česká tisková kancelář, 20. 1. 2009.
- ⁸ Tamtéž.
- ⁹ *Usnesení vlády ČR č. 204/2009 z 6. 2. 2009*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/810D8BD693B462D8C1257563001F669D/\\$FILE/204%20uv090216.0204.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/810D8BD693B462D8C1257563001F669D/$FILE/204%20uv090216.0204.pdf)) a *Národní protikrizový plán vlády*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/810D8BD693B462D8C1257563001F669D/\\$FILE/204%20přiloha%20w090216a.0204.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/810D8BD693B462D8C1257563001F669D/$FILE/204%20přiloha%20w090216a.0204.pdf)).
- ¹⁰ *Národní protikrizový plán vlády*, s. 32. On-line: op. cit.
- ¹¹ Tamtéž, s. 33. On-line: op. cit.
- ¹² On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=53526).
- ¹³ *Národní protikrizový plán vlády*, s. 15. On-line: op. cit.
- ¹⁴ Tamtéž.
- ¹⁵ Tamtéž, s. 16. On-line: op. cit.
- ¹⁶ Tamtéž, s. 19–20. On-line: op. cit.
- ¹⁷ *Usnesení vlády ČR č. 514/2009 z 20. 7. 2009*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/AA036E18B4506767C12575A200441BB5/\\$FILE/514%20uv090427.0514.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/AA036E18B4506767C12575A200441BB5/$FILE/514%20uv090427.0514.pdf)).
- ¹⁸ *Národní protikrizový plán vlády*, s. 20–21. On-line: cit. op.
- ¹⁹ Tamtéž, s. 21. On-line: op. cit.
- ²⁰ Tamtéž, s. 14. On-line: op. cit.
- ²¹ *Usnesení vlády ČR č. 1236 z 29. 9. 2009*. On-line: (kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3AD360DF61417FC9C1257643005C61C1) a *Příloha k usnesení vlády ČR č. 1236, bod 4, z 29. 9. 2009*. On-line: ([kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3AD360DF61417FC9C1257643005C61C1/\\$FILE/1236%20přiloha%20w090929a.1236.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3AD360DF61417FC9C1257643005C61C1/$FILE/1236%20přiloha%20w090929a.1236.pdf)).
- ²² Zápis z jednání Hospodářského výboru PS PČR, č. 47, s. 2. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=60022).
- ²³ Zpráva generálního ředitele EGAP, a.s., ing. Karla Plevy (Zápis z jednání Hospodářského výboru PS PČR, č. 47, s. 2. On-line: op. cit.).
- ²⁴ Kořan, M. a kol. (2009), op. cit., s. 322.
- ²⁵ Zápis z jednání Hospodářského výboru PS PČR, č. 47, s. 2. On-line: op. cit.
- ²⁶ *Usnesení vlády ČR č. 976 z 27. 7. 2009*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/35FEAB0D4610D60DC12575FD0030F2EF/\\$FILE/976%20uv090727.0976.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/35FEAB0D4610D60DC12575FD0030F2EF/$FILE/976%20uv090727.0976.pdf)).
- ²⁷ Česká tisková kancelář, 1. 10. 2009.
- ²⁸ Česká tisková kancelář, 20. 4. 2009, a *Vládní usnesení č. 500 z 20. 4. 2009*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/51A12FEAEA530235C12575A70024D167/\\$FILE/500%20uv090420.0500.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/51A12FEAEA530235C12575A70024D167/$FILE/500%20uv090420.0500.pdf)).
- ²⁹ Česká tisková kancelář, 20. 3. 2009.
- ³⁰ Česká tisková kancelář, 1. 10. 2009.
- ³¹ Zápis z 41. schůze Zahraničního výboru PS PČR 8. 9. 2009. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=58331).
- ³² Tamtéž; Česká tisková kancelář, 22. 9. 2009.

- ³³ Zápis z 41. schůze Zahraničního výboru PS PČR 8. 9. 2009. On-line: op. cit.
- ³⁴ *Usnesení vlády ČR č. 853 ČR z 9. 7. 2008.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2D3D4E0B293F4DFFC125755500310AB6/\\$FILE/853%20uv080709.0853.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/2D3D4E0B293F4DFFC125755500310AB6/$FILE/853%20uv080709.0853.pdf)) a *Usnesení vlády ČR č. 1529 z 1. 12. 2008.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/31C4730D5ED7BEF2C1257527004DC57C/\\$FILE/1529%20uv081201.1529.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/31C4730D5ED7BEF2C1257527004DC57C/$FILE/1529%20uv081201.1529.pdf)).
- ³⁵ Kořan, M. a kol. (2009): op. cit., s. 317 a s. 321.
- ³⁶ Stálá mise ČR při Evropské úřadovně OSN v Ženevě. On-line: (www.mzv.cz/mission.geneva/cz/zpravy_a_udalosti/vii_ministerska_konference_wto.html).
- ³⁷ WTO. On-line: (www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min09_e/stat_e/cze.doc).
- ³⁸ Česká tisková kancelář, 26. 4. 2009; Česká tisková kancelář, 1. 7. 2009.
- ³⁹ Kořan, M. a kol. (2009): op. cit., s. 314 (zejména pozn. č. 12) aj.
- ⁴⁰ *Exportní strategie ČR pro období 2006–2010: Zpráva o průběžném plnění v roce 2008.* Exekutivní shrnutí, s. 5. On-line: (www.mpo.cz/zprava54187.html). Viz též Kořan, M. a kol. (2009): op. cit., s. 313.
- ⁴¹ *Exportní strategie ČR pro období 2006–2010*, op. cit. On-line: op. cit.
- ⁴² Viz např. *Exportní strategie ČR pro období 2006–2010*: op. cit., s. 2. On-line: op. cit.
- ⁴³ Česká tisková kancelář, 22. 9. 2009.
- ⁴⁴ Kořan, M. a kol. (2009): op. cit. s. 321.
- ⁴⁵ *Nová koncepce podpory vývozu do prioritních zemí.* On-line: (www.mpo.cz/dokument58287.html).
- ⁴⁶ Původní seznam prioritních zemí – viz Kořan, M. a kol. (2009), op. cit., tabulky na s. 319 a 320.
- ⁴⁷ *Usnesení vlády ČR č. 1296 z 15. 10. 2009.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web_file/uv091015.1296.doc/\\$file/uv091015.1296.doc](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web_file/uv091015.1296.doc/$file/uv091015.1296.doc)).
- ⁴⁸ Informace o 13. zasedání ČROI konaném 15. 10. 2009. On-line: (www.mpo.cz/dokument65574.html).
- ⁴⁹ On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/kanada/kontaktني_cesky_urad/-mzv-publish-cz-o_ministerstvu-adresar_diplomatickych_misi-ceske_urady_v_zahranici-kanada_generalni_konzulat_montreal.html); on-line: (www.mzv.cz/saopaulo).
- ⁵⁰ Viz např. vyjádření stínového ministra průmyslu a obchodu ČSSD Milana Urbana na konferenci Exportní politika ČR pořádané Senátem PČR 20. 1. 2009 (Česká tisková kancelář, 20. 1. 2009). Uvedený politik se k této problematice dále vyjádřil mj. v rozhovoru pro server *Týden.cz* 19. 2. 2009 (viz Česká tisková kancelář, 19. 2. 2009).
- ⁵¹ *Programové prohlášení vlády ČR.* On-line: (www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-cr-58369/).
- ⁵² Česká tisková kancelář, 21. 10. 2009.
- ⁵³ Česká tisková kancelář, 20. 1. 2009.
- ⁵⁴ Česká tisková kancelář, 16. 9. 2009.
- ⁵⁵ Česká tisková kancelář, 3. 2. 2009.
- Viz např. některé výroky představitelů strany při představení Oranžové knihy zahraniční politiky ČSSD (viz Česká tisková kancelář, 11. 6. 2009) a teze programu pro – nakonec neuskutečené – podzimní předčasné volby (viz např. Česká tisková kancelář, 4. 8. 2009).

Tabulka 1: Vývoj ekonomických veličin podporovaných v rámci ekonomické diplomacie v letech 2002–2009
(v mld. Kč)

Ukazatel	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		
	Hodn.		Hodn.		Hodn.		Hodn.		Hodn.		Hodn.		Hodn.		Hodn.		
Vývoz z ČR	1 254		1 371		1 723		1 869		2 145		2 479		2 474		2 131		86,2
Obchodní bilance ¹⁾	- 71	x	- 70	x	- 13	x	59	x	65	x	121	x	103	x	181	x	
Příjmy z cestovního ruchu	96		100		107		112		125		129		103,2		122		100,4
Bilance cestovního ruchu	45		46		49		54		63		56		45		45		
Bilance běžného účtu	- 136		- 161		- 147		- 40		- 77		- 113		- 23		- 37		
Čistý příliv PZI	278		59		128		279		123		212		110		52		
Čisté PZI do zahraničí ²⁾	7		6		26		- 0		33		33		74		26		
Bilance PZI	271		54		102		280		90		179		36		26		
HDP (běžné ceny; index ve stálých cenách)	2 464		2 577		2 815		2 984		3 222		3 536		3 689		3 627		95,9

¹ Obchodní bilance podle metodiky platební bilance (tj. statistická hodnota podle přepočtu FOB/FOB).

² – = čistá repatriace investic zpět do ČR.

Prameny: Česká národní banka. On-line: (www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance/BOP_CS.XLS). Údaje za léta 2008 a 2009 staženy 15. 3. 2010.

Český statistický úřad. On-line: (www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje). Údaje za rok 2009, on-line: (www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-hdp). Data stažena 15. 3. 2010.

Tabulka 2: Vývoj zahraničního obchodu ČR v roce 2009
(v mld. Kč)

Ukazatel	leden		únor		březen		duben		květen		červen	
	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)
Vývoz	160,3	75,0	167,0	76,8	194,9	91,1	175,8	78,1	165,4	78,9	186,2	84,9
Dovoz	156,4	77,4	157,7	76,8	173,9	85,1	162,4	74,2	153,7	76,9	165,9	80,7
Obrat	316,7	76,2	324,7	76,8	368,7	88,2	338,3	76,2	319,1	77,9	352,1	82,9
Bilance ¹⁾	3,9	-7,9	9,3	-2,9	21,0	+11,3	13,5	+7,0	11,8	+1,7	20,3	+6,5

Ukazatel	červenec		srpen		září		říjen		listopad		prosinec		I.-XII. celkem	
	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)	Hodn.	Index (08=100)
Vývoz	171,2	82,9	158,9	91,5	194,8	87,3	195,8	89,6	196,2	100,7	164,8	104,8	2 131,3	86,2
Dovoz	159,8	80,0	149,5	86,8	177,9	83,6	179,5	80,2	180,7	92,2	162,0	97,4	1 979,3	82,3
Obrat	331,1	81,5	308,4	89,2	372,6	85,5	375,4	84,8	376,9	96,4	326,8	101,0	4 110,7	84,2
Bilance ¹⁾	11,4	+4,8	9,4	+7,9	16,9	+6,4	16,3	+21,5	15,5	+16,6	2,8	+11,8	152,0	+84,8

¹ Místo meziročního indexu absolutní rozdíl velikosti salda obchodní bilance oproti stejnému období roku 2008 (v mld. Kč).

Pramen: ČSÚ: Statistika zahraničního obchodu podle celních statistik, tj. statistická hodnota podle přepočtu FOB/CIF. On-line: (apl.czso.cz/pl/stazo/STAZO). Údaje staženy 9. 3. 2010.

Kapitola 18

Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky

Veronika Bílková

Rok 2009 měl být pro českou lidskoprávní zahraniční politiku mimořádným rokem. Předsednictví v Radě EU v první polovině roku chtěla ČR využít k posílení důrazu kladeného na ochranu lidských práv a šíření demokracie a k prosazení svých lidskoprávních priorit na celoevropské úrovni. Zahlcenost jinou agendou, nutnost hledat unijní kompromisy i kumulace vnitropolitických problémů způsobily, že se jí to nakonec podařilo jen částečně. Po pádu vlády M. Topolánka a vytvoření vlády úřednické pak nastalo období jakéhosi očekávání, které trvalo až do konce roku. Politické změny ovšem nebránily tomu, aby ČR plnila standardní úkoly, jež v lidskoprávní oblasti vyvstávají.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Svá hlavní programová východiska zdělila česká lidskoprávní zahraniční politika z minulých let. Byly jimi *Koncepce transformační spolupráce* (2005), dva interní dokumenty MZV, nazvané *Tematické priority zahraniční politiky ČR v oblasti lidských práv* (2007) a *Manuál pro MZV ČR: Lidská práva* (2007) a nepsané zvyklosti. V první polovině roku k nim přistoupily dokumenty připravené pro české předsednictví v Radě EU, zejména *Sektorové priority předsednictví České republiky v Radě EU v první polovině roku 2009*,¹ *18-měsíční program Rady*² a *Pracovní program českého předsednictví*.³

Posledně zmíněný dokument obsahuje podrobný výčet jednotlivých priorit českého předsednictví. Patří mezi ně i lidská práva a transformační politika, které jsou řazeny do kapitoly Vnější vztahy. Program na úvod prohlašuje, že „s ohledem na